

REFORMÁCIÓ ÉS ÖKUMENIKUS PÁRBESZÉD Teológiai tanulmányok

2017-ben világszerte, de Magyarországon különösen is, az európai történelem egyik legnagyobb paradigmaváltására, a vallási reformáció kezdetének 500. évfordulójára emlékeztek. Nincs arról tudomásom, hogy más országban is olyan külön állami intézményt hívtak volna létre, mint amilyen Magyarország kormányának Reformáció Emlékbizottsága volt, amely országszerte számos kulturális kezdeményezést támogatott, melyek rámutattak, hogy a reformáció és a protestanizmus miképpen járult hozzá a nemzet építéséhez. Ez egészen különös és egyedülálló kezdeményezés volt egy többségében római katolikus országban.

A reformációnak, mint minden vallási mozgalomnak, természetesen kulturális és politikai hozadéka is volt és van mind mai napig, mégis alapvetően teológiai megújulási irányzat volt. Teológiailag erősen vitatható az a történészek által gyakran használt kifejezés, hogy a reformátorok „hitújítók” voltak, mintha valami alapvetően újat kezdeményeztek és hoztak volna létre. A reformátorok többsége nem újítani akart, hanem megújítani, visszavezetni az egyházat arra az eredeti formára, amelyről elindult, ám a külső és a benső romlás következtében deformálódott. Az egyik angol reformátor használta ezt a képet: amint Ábrahám kútját Izsák megtisztította, ahogy Jézus a Hegyi beszédben Isten tiszta törvényét megszabadította a farizeusok kovászatól, úgy újra mélyfúrásra van szükség. Sokan a 16. század elején is úgy gondolták, immár másfél évezred emberi hagyományát kell lehántani Jézus eredeti tiszta Evangéliumáról.

A reformáció tehát nem egy szektáriánus eretnekmozgalom volt, hanem az egyetemes egyházon belüli reformmozgalom, amely azonban nem csupán a visszaéléseket akarta megszüntetni, hanem a megigazulásról szóló tanítás eltorzulására kívánta a figyelmet felhívni. Ahogyan Vajta Vilmos lutheránus ökumenikus teológus írta: a reformáció nem normatívum, hanem mindig korrektívum. Ha a korrektívum normatívummá válik, amint ez a sokszor megmerevedett protestáns hagyományban is megtörtént, akkor a reformáció egyházainak is újra reformációra van szükségük. Hiszen ahogyan az ezeröttszáz év, úgy az ötszáz év is szükségszerűen emberi hagyományok képződéséhez vezethet(ett). *Ecclesia semper reformari debet* — az egyháznak mindig reformációra van szüksége; egykor is és ma is. A helyesen felfogott és alkalmazott ökumené is lehet egy ilyen reformáci-

ós mozgalom. Hamarosan rátérünk arra, mi a különbség a bürokratikus, euforikus és az alázatos, evangéliumi ökumené között.

Ha a II. Vatikáni zsinat után a római katolikus egyház nyitott, akkor a bezárult protestáns ablakoknak is ki kell nyílnia.

A 2017-es emlékévet természetesen számos kölcsönös nyitás előzte meg: ilyen volt például az Augsburgban 1999-ben aláírt római katolikus–evangélikus *Közös Nyilatkozat a megigazulásról* (amelyhez azóta társultak a református és a metodista egyházak is), s legutóbb, a 2016-ban kiadott *A szembenállástól a közösségig. Evangélikus–római katolikus közös nyilatkozat a reformációról 2017-ben* (Luther Kiadó, Budapest, 2016). A kiadványhoz Erdő Péter bíboros és Gáncs Péter, a Magyarországi Evangélikus Egyház elnök-püspöke írt előszót.

Csak üdvözölni lehet, hogy e közös nyilatkozat szellemében hazai római katolikus teológusok kezdeményeztek három napos teológiai eszmecsere-t evangélikus és református teológusokkal. A konferencia a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karán zajlott 2017. január 25-e és 27-e között. Szép gesztus volt ez a kezdeményezés a katolikus teológusok részéről, s méltó kezdete az emlékévnek. Sokszor elhangzott, hogy a korábbi évszázadokkal ellentétben a reformáció kezdetét nem „ünnepeljük”, hiszen egy szakadás, egy válás mindkét félnek fáj, hanem „emlékezünk”; mindenek előtt a közös, s az egyházainkat ma is éltető gyökérre, azaz Krisztusra, de emlékezünk, ha kell önkritikusan is, a szakadás körülményeire, ám emlékezésünk gyógyító emlékezés, hiszen együtt szeretnénk — kölcsönösen megújulva — a jövő irányába, a gyökértől az áig elindulni, a forrás vizétől az Élet folyójáig eljutni.

Az ökumené lehet utópia, vágyálom, ha azt emberi és bürokratikus erőfeszítéssel elérhető, diplomáciai lépésekkel megvalósítható földi ügynek tekintjük. Fennáll ilyenkor az a veszély, hogy a mi álmunkat akarjuk megvalósítani, s ilyenkor minden igyekezetünk arra irányul, hogy megtaláljuk a közös elemeket, s ezáltal az „aklokat” egyesítsük. Lehet, hogy ilyenkor azt gondoljuk, Istennek tetsző, hozzá közel érő várat építünk. De nem ez volt-e Bábel építőinek is a gondolata? Ezt tekintjük az euforisztikus ökumenének. Ilyenkor mintha megfedkeznenék Jézus óvatosságra intő kérdéséről, hogy talál-e hitet a földön az Emberfia, ha visszajön. A már idézett Vajta Vilmos a lundi teológia kapcsán megkülönböztet alapvetően különböző teológiai módszereket: az egyik a „szintézis”, a másik a „reformáció”: „A keresztény teológia szintézise megkísérli mintegy 'beöltöz-

